

edycje:

POLSKA PARTIA SOCJALISTYCZNA

Lwów 1877 -

Kraków 1892 -
- 1919Kraków 1919 -
- 1939

NAPRZÓD

r. 2/86
Nowa Huta
15. 10. 1988

kim jesteśmy

1. Inicjatywa powołania Komitetu Założycielskiego Organizacji Terenowej PPS w Nowej Hucie była inicjatywą oddolną. Podjęta ją grupa osób nie związanych z dotychczasowymi strukturami PPS.
2. W Komitecie znajdują się osoby z różnym doświadczeniem. Są w nim ludzie, którzy współtworzyli PPS w czasie wojny; są ludzie, którzy z PPS zostali usunięci w 1947 i 1948 r. w ramach przygotowania do zjednoczenia z PPR; są ludzie, którzy wychowywali się po wojnie; są też ludzie młodzi, którzy idee propagowane przez PPS uznali za swoje własne i chcą im służyć. Komitet tworzą robotnicy i inteligenca.
3. Powodzenie naszych działań upatrujemy w jedności międzypokoleniowej i w jedności międzypokoleniowej. Jedność może nas zaprowadzić daleko - dlatego nie możemy się pogodzić z rozłamem w PPS. Uważamy, że jest on szkodliwy i kompromitujący, dlatego nie opowiadamy się za żadną stroną.
4. W tym miejscu musimy powiedzieć, że od wicyny tego roku obserwowaliśmy, nie znając się jeszcze, rozwój sytuacji w PPS. Przeprowadziliśmy też kilka nieformalnych rozmów z reprezentantami dwóch zwalozających się frakcji, co upoważniło nas do wyciągnięcia wniosków odnośnie rzeczywistych intencji każdej strony.
5. Decyzję o powołaniu Komitetu podjęliśmy po długich dyskusjach i nie bez oporów. Do kroku takiego skłonili nas rozwój sytuacji w PPS, w jego ogniskach terenowych, a szczególnie w Krakowie.
6. Działania nasze opieramy na dobrowolności. Nikomu niczego nie narzucamy, ani narzucać nie będziemy. Popierać jednak będziemy wszelkie inicjatywy zmierzające do demokratyzacji życia politycznego w naszym kraju /np. tworzenie Komitetów Założycielskich "S"/.
7. Nasz organ prasowy "Naprzód" ukazywać się będzie w dwóch edycjach. Edycja pierwsza w formie pisma o szerokim zasięgu i nakładzie ukazywać się będzie w miarę możliwości co trzy tygodnie. Edycja druga w formie zeszytów problemowych o dużej objętości ukazywać się będzie jako kwartalnik.

Komitet Założycielski Organizacji Terenowej
PPS w Nowej Hucie

8 godzinny dzień pracy:

W 1918 ROKU

W listopadzie tego roku minie 70 lat od momentu odzyskania przez Polskę niepodległości. W środkach masowego przekazu wiele mówi się na ten temat, pomijając przy tym kwestię dwóch pierwszych rządów w Polsce Niepodległej. Zapomniano o nich bo były rządami sprawowanymi przez socjalistów: od 7.XI do 10.XI premerem był Ignacy Daszyński / PPSD/, a od 18.XI do 16.I.1919 roku Jędrzej Moraczewski /PPS- oprócz Moraczewskiego w skład rządu wchodziło jeszcze 5 PPS-owców/. Właśnie ten okres od listopada do stycznia był dla młodego państwa okresem najistotniejszym, bo kształtował się wtedy system prawny i polityczny państwa. Prawie wszystkie reformy dotyczące kwestii socjalnych, które zostały wprowadzone przez rząd PPS-owców, zachowały swój kształt prawny do 1939 r. Dzięki tym reformom Polska stała się jednym z najbardziej postępowych krajów Europy pod względem prawnej ochrony pozycji robotnika i jego rodziny.

cd. str. 2

DZISIAJ

Strajkujący robotnicy w czasie strajków sierpniowych 1980 roku domagali się zwiększenia wolnych sobót, szczególnie wyraz to żądanie znalazło w Porozumieniu Jastrzębskim, gdzie bez żadnych warunków władza zgodziła się na wszystkie wolne soboty. W późniejszym czasie władza chciała się z tego porozumienia wycofać, ograniczając jego zakres do górników. Takie postępowanie doprowadziło jak pamiętamy do ostrego konfliktu z NSZZ "S" w styczniu 81 roku. W wyniku negocjacji z rządem "S" poszła wtedy na kompromis - 3 wolne soboty w miesiącu.
Nie zakończyło to jednak prób manipulacji ze strony reżimu.

cd. str. 2

Jednym z pierwszych dokumentów niepodległego państwa był Manifest Tyczczyńskiego Rządu Ludowego Republiki Polskiej. Postulował on między innymi:

- równouprawnienie wszystkich obywateli pod względem ekonomicznym, politycznym i społecznym
- demokratyzację instytucji politycznych
- wprowadzenie 8 godzinnego dnia pracy
- reformę rolną, która miała polegać na wyłączeniu wielkiej własności ziemskiej i przekazaniu jej bezrolnym i makrorolnym
- upaństwowienie niektórych gałęzi przemysłu, jak np. kopalni węgla kamiennego, soli, ropy naftowej oraz dróg i lasów
- stworzenie systemu prawnego biorącego pod swoją ochronę ludzi pracujących, a także tych, którzy z różnych względów pracować już nie mogli np. ulegli wypadkom, zostali zwolnieni nie z własnej winy, musieli zrezygnować z pracy ze względu na wiek

- wspólny udział robotników w zarządzaniu przedsiębiorstwem zwiększając państwowym
- bezpłatne, obowiązkowe, powszechne i świeżkie nauczanie w szkole

Manifest nie miał charakteru prawnego, rządem który nadał mu moc prawną był rząd socjalistyczny Jędrzeja Moraczewskiego. Drugą wielką zasługą rządu Moraczewskiego było dostosowanie do rzeczywistości polskiej ogólnym postulatów Manifestu. Dokumentem, który jako pierwszy był normą prawną obowiązującą na terenie "całego" państwa, a który dotyczył kwestii socjalnej był dekret wydany 23 listopada 1918 roku. Określał on m.in. ilość godzin pracy w ciągu dnia na 8, w ciągu tygodnia na 46, ustalał również płacę minimalną. Instytucją odpowiedzialną za przestrzeganie dekretu zostało Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. Ministerstwo to istniało w rządzie lubelskim Daszyńskiego / T. Arcoiszewski PPS/, a przez fakt powołania go również w rządzie Moraczewskiego, stworzono precedens, dzięki któremu funkcjonowało ono nieprzerwanie aż do II wojny światowej. Dla usprawnienia działalności tegoż ministerstwa 31 stycznia 1919 r. powołano na terenie kraju cały system wyspecjalizowanych organów dla nadzorowania przestrzegania przez pracodawców i pracobiorców prawa pracy. Organami tymi miały być Okręgowe Inspektoraty Pracy / należały nadmienić, że Inspektoraty Pracy nieformalnie działały od 1915 r. /

11 stycznia 1919 r. ukazał się nowy dekret dotyczący obowiązkowych ubezpieczeń na wypadek choroby. Wszystkie te reformy były zainspirowane i wcielone przez PPS. Warto wspomnieć innym / związanym z kampanią /, że to co wydarzyło się w Polsce od XI 1918 do I. 1919 r. było dziełem socjalistów polskich, że procesy te miały charakter rewolucyjny, zarówno w stosunku do sytuacji prawnej na ziemiach polskich sprzed 1914 roku, jak i w stosunku do procesów zachodzących w Rosji Sowieckiej. Właśnie te reformy spowodowały, że naród polski w roku 1919 i 1920 w całości opowiedział się po stronie rządu RP. że odrzucił propozycję zapowiadającego rządu komunistów w Białymostku.

Proces zapoznawania przez polskich socjalistów w 1918 roku był kontynuowany również po upadku rządu Moraczewskiego. Iż to możliwości dzięki demokratyzacji struktury państwa, PPS posiadała w Sejmiku Ustawodawczym 35 mandatów, była też organizatorką praktycznych związków zawodowych, które już latem 1919 roku liczyły ok. 250 tys. członków. Poprzez Sejm i związki zawodowe PPS przyczyniła

Na mocy uchwały Rady Ministrów nr. 181 z lipca 1921 wprowadzono specjalny system zachęt dla przemysłu wydobywczego, w szczególności dla górnictwa. Polegał on na znacznym podwyższeniu wynagrodzenia za pracę w wolne soboty i niedziele. Prowadziło to do podziału wśród zakładów oraz wspomagało nieefektywną organizację pracy w górnictwie. System ten istnieje do dziś. W odpowiedzi na to w wyborowe posunięcie KPP 1322 "3" zaapelowała o skierowanie powyższej uchwały i równocześnie o odpracowanie 8 wolnych sobót do końca roku, co nie nastąpiło z powodu indolencji i "długotrwałego strajku" burzo-kracji oraz trudności surowcowo-zaopatrzeniowych.

Wprowadzony 13 grudnia 1921 wojenny spowolował wiele zmian w tym zakresie, m.in. militaryzacja, zawieszenie ustaw, o przedsiębiorstwie faktycznie ograniczył zakres wolnych sobót oraz rozszerzył zakres pracy w godzinach nadliczbowych. I tak na przykład już w styczniu 1922 roku / Dziennik Ustaw nr 2 z 1922 / wprowadzono dodatkowe przywileje związane z "Kartą górnika". Znaczna ich część wiązała się z pracą w dni wolne od pracy, za co istniała możliwość zakupu atrakcyjnych towarów na "kartę górniczą".

Należy wspomnieć o jeszcze jednym kruczym prawym zamieszczonym w zarządzaniu o dość "dziwnej nazwie: szczególna regulacja prawa w okresie przewyższenia kryzysu społeczno-ekonomicznego" z 1923 r. Regulacja ta dopuszczała i do dziś dopuszcza możliwość podwyższenia wymiaru pracy do 46 godzin tygodniowo. Resultatem tych działań było wydużenie czasu pracy, a kompensata materialna za czas normalny i dodatkowo z trudem pozwoliła na normalne warunki życia.

Na przełomie 1923/24 weszła w życie ustawa o zespoleniu gospodarczych, która głosiła m.in. "w celu lepszego wykorzystania zdolności produkcyjnych wprowadza się poza normalnym czasem pracy pracę..." Praca ta w zespolach gospodarszych podlegała zagodniejszemu podatkowi od wynagrodzeń / PPAZ, dlatego też osoby pracujące po rodzinach mogły więcej zarobić, kosztem rzecz jasna większego czasu wolnego. Pragmatycznie dyrekcje niektórych zakładów zmniejszyły produkcję w normalnym czasie na rzecz produkcji w zespolach go-

się do wprowadzenia dalszych reform uszczelniających reformy weseńskie. Do najważniejszych zdobywczy salicyd nalszy:

- wprowadzenie zasiłków dla bezrobotnych / 2,5 zł na dzień przy cenie chleba 0,45 zł, wódki 11-0,40-0,50, tonie węgla - 60-70 zł/
- stworzenie układow zbiorowych / w PRL zaczęto tę kwestię dyskutować dopiero w 1985 r./ w przemyśle i rolnictwie/
- powołanie systemu arbitrażu między pracodawcą a robotnikami
- utworzenie kas Chorych/1920/, dzięki którym robotnikowi stworzono szansę taniego leczenia
- ustawę o pracy kobiet i młodocianych- wprowadzała ona zakaz pracy dla dzieci poniżej 15 lat, kobiet na stanowiskach szczególnie uciążliwych, zapewniała ona ulgi dla kobiet w okresie ciąży oraz płatne urlopy macierzyńskie / 1924.r/
- dekret o zwalczaniu chorób zawodowych /1929/
- dekret o BHP/1928/

System prawny dotyczący kwestii socjalnych, który został stworzony w Polsce w okresie międzywojennym był jednym z najbardziej postępowych na świecie , był nim dzięki PPS. Oczywiście nie należy popadać w zachwyty nad dola robotnika polskiego tego okresu. Pamiętać należy, że okres 1919-1939 to również i wielki kryzys gospodarczy i dyktatura pułkowników, wreszcie Beresa. Niezapominajmy jednak, że w II Rzeczpospolitej robotnik był pod ochroną prawa, że miał prawo zrzeszać się w związkach zawodowych, że dwa pierwsze rządy w Rzeczpospolitej były rządami socjalistów.

Na zakończenie przytoczę in extenso artykuł 102 konstytucji marcowej: " Praca jako główna podstawa Rzeczpospolitej pozostawać ma pod szczególną ochroną Państwa.

Każdy obywatel ma prawo do opieki państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedożycia - do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa. Państwo ma obowiązek także udostępniania opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którym się bezpośrednio opiekują w zakładach publicznych jak: zakłady wychowawcze, koszar, szpitale, więzienia, przytułki.

W.B.

DELEGI POLSKIEGO SOCJALIZMU /2/ ZJAZD PARYSKI

W końcu lat 80-tych XIX w. ruch robotniczy był rozbity. W zaborze rosyjskim działały II Prolstariat, Związek Robotników Polskich i Zjednoczenie Robotnicze. W zaborach pruskim i austriackim partie były w stadium organizacji, a na emigracji działała Gmina Narodowo-Socjalistyczna kierowana przez Lisnawskiego i inne grupy skupione wokół czasopisma Zjednoczenie ruchu robotniczego było potrzebą chwili, a służyło się na to wiele czynników. Po pierwsze dający dotąd inspirację polskim rewolucjonistom ruch narodniczy w Rosji ostatecznie upadł i polscy socjaliści zrzucając, że nie mogą oglądać się na Rosję tym bardziej, że w Królestwie Polskim były lepsze warunki do prowadzenia agitacji socjalistycznej /uprzemysłowienie/. Po drugie, główny wróg robotników-kapitałisci zorganizował się w kartele i trusty, co świadczyło ich siłę w zwalczaniu wystąpień robotniczych. Trzecia sprawa, która również przyczyniła się do wprowadzenia do pro-

spodarczych lub produkowano w normalnym czasie pracy a przedstawiano tę produkcję jako zespół gospodarczy. Jak to wielokrotnie już bywało z systemami podatkowymi ~~zawieszano~~ niemal całkowicie opodatkowanie zespołów gospodarczych z pozostałymi wynarodzeniami, czego efektem jest ograniczenie prac w zespołach gospodarczych.

W ostatnich latach szczególnie wzrosła liczba przepracowanych godzin nadliczbowych, w niektórych tych godzinach gospodarki ilość tych godzin wynosi 20%. Należy zwrócić uwagę na ustawową dopuszczalność 60 godzin nadliczbowych/bez przepracowanych w dodatkowe dni wolne od pracy/ dla komunikacji i transportu oraz 30 godzin dla pozostałych. Kodeks pracy starow., że godny nadliczbowe mogą być spowodowane tylko szczególnymi potrzebami zakładu, praca w wolne soboty, praca w inne dni wolne od pracy stanowi nieodłączny element naszej rzeczywistości. Niepokojącym zjawiskiem jest też praca kobiet na trzeciej zmianie wbrew konwencji międzynarodowej / konwencja międzynarodowa o zakazie pracy nocnej kobiet w przemyśle - Berno 1906.09.26.Dz.U.Nr.19 poz 58/. W powyższym szkicu przedstawione w bardzo krótkim zarysie prawne aspekty zmian które doprowadziły do tego, że w tym zjawisku najistotniejszy jest przymus ekonomiczny a nie prawny, gdyż ciężka sytuacja nędzne zarobki za 8 godzin pracy popychają nas do dodatkowej pracy. Należy postawić pytanie czy jesteśmy w stanie wyjść z niezawinionego przez nas kryzysu z 42 godzinnymi tygodniami pracy? Biorąc pod uwagę, że czas pracy jest wykorzystywany w 70-80%, że istnieją ogromne rezerwy organizacyjne oraz rezerwy związane ze zmniejszeniem materialności i energochłonności gospodarki, uważam że nawet należy dążyć do 40 godzinnego dnia pracy, kierując się przy tym potrzebami kraju i każdej jednostki. Jeżeli pracownik będzie mógł zaspakajać swoje potrzeby w wyniku 8 godzinnego dnia pracy to tylko ci którzy mają większe potrzeby i ambicje / niewątpliwie potrzebne dla rozwoju gospodarstwa/ będą decydować się na dodatkową pracę

Adam.B.

ca. str. 4

gramu kwestii niepodległości - to kwestia zwalczania ruchu robotniczego przez zaborcę. Szczególnie ujawniło się to po wypadkach łódzkich w maju 1892 roku. Właściciele fabryk pod presją strajków ugięli się i godzili się na ustępstwa, wówczas generał-gubernator warszawski Hurko, podjął interwencję i najpierw spowodował zamieszki antyzydowskie, by potem doprowadzić do masakry strajkujących i demonstrowanych robotników.

Wszystkie te czynniki przekonały polskich działaczy socjalistycznych o konieczności zjednoczenia. Początkowo myślnano o stworzeniu partii ponadzaborowej działającej we wszystkich trzech zaborach. Ale wobec tego, że w poszczególnych zaborach panowały różne warunki polityczne, myśl tę zarzucono i postanowiono utworzyć jednolitą partię w zaborze rosyjskim. Głównym orędownikiem zjednoczenia był Stanisław Mendelson, który myśli swoje propagował na łamach ukazującego się na emigracji "Przedświśiu".

Z inicjatywy Mendelsoina w listopadzie 1892 roku w paryskim przedmieściu Montrouge odbył się zjazd socjalistów z zaboru rosyjskiego. Wzięli w nim udział: Aleksander DEBSKI, Bolesław A. JĘDRZEJOWSKI, Maria JANKOWSKA-MENDELSON, Stanisław MENDELSON, Witold JODKO-MARKIEWICZ, Feliks PERL, Wacław SKIBA, Aleksander SULKIEWICZ /reprezentowali II Proletariat/, Edward ABRAMOWSKI, Jan STROŻECKI, Stanisław TYLICKI, Stanisław WOJCIECHOWSKI /reprezentował Zjednoczenia Robotniczego/, Jan Lorentowicz, Władysław RADUŁ, Maria SZELIGA /Gmina Narodowo-Socjalistyczna/, Stanisław GRABSKI /Związek Robotników Polskich/ oraz nie związani z żadną organizacją Wacław PODWIŃSKI i Bolesław LIMANOWSKI, który zjazdu przewodniczył.

Zjazd proklamował zjednoczenie ruchu robotniczego w zaborze rosyjskim w partii o nazwie POLSKA PARTIA SOCJALISTYCZNA /dalej PPS/. Zjazd powołał również Związek Zagranicznych Socjalistów Polskich, chociaż tym samym podkreślił, że emigracja nie rościł sobie pretensji do reprezentowania partii działającej w kraju. Mimo tego zastrzeżenia Związek Zagraniczny odegrał decydującą rolę w pierwszym okresie istnienia PPS, w okresie jej organizacji.

ANDRZEJ KOTOWICZ

Od redakcji: Przesłanie do "Hutnika" nr.2/132 z 28.01.1987 za zgodą Redakcji "Hutnika" i Autora.

"NAPRZÓD" - pismo ludzi pracy. Wydaje Komitet Zakładowy i Organizacja Terenowej PPS w Nowej Hucie. Nakład 2000 egz.

POTWIERDZENIA: Grzegorzowi dziękujemy za 10 tys.

KORESPONDENCJA Z HUTNICZEJ ŁĄCZKI

Ma jednym z wydziałów K.M.HIL jest zatrudniony pracownik, bardzo ale to bardzo pracowity. Przez wszystkie lata istnienia tego wydziału pracował ofiarnie i sumiennie. Gdy trzeba było zostawał w pracy, bez przerw ośm 24 godziny na dobę. Pracownika tego często pomijano w różnego rodzaju wyróżnieniach i nagrodach. Solało go serce na taką niesprawiedliwość. Zapytał zatem swego mistrza o przyczynę tego pomijania; "nie wiem czemu nie otrzymujesz, ja cię wyprowadzę...". Zapytał sekretarza. Ten wiedział dlaczego "....bo nie należysz do żadnej organizacji".

Każdy nowoczesny zakład pracy na Zachodzie nagradza swoich pracowników i a dobrą pracą. Niestety KM HIL do takich zakładów widocznie nie należy. Zresztą nigdy, przez wszystkie lata istnienia, kuta nie przeszyła rzeźnicą oceną swoich pracowników. Zawsze towarzyszące partyjni byli faworyzowani.

Jak mamy wierzyć przywódcom partyjno-państwowym z Warszawy i ich zapewnieniom, że nie będzie powrotu do starych form sprawowania władzy w KL, skoro terenowy aparat partyjny w zasadzie od wielu lat składa się z tych samych ludzi, tylko czasami na zmienionych stanowiskach.

Aparat jest chwilowo oczekiwany i zdezorientowany. Ale dotyczy to tylko tow. światłej strony. Towarzysze z zakładów pracy niczego nie zrozumieli, toteż oczekują aby ich się znów bać.

Na szacunek przede wszystkim żadną miarą nie zasłużyli.

ANTONI

WTANIE

W ostatnich czasach doszły nas słuchy, że przeciwhiwni przez SB tzw. "opozycjonistów" dowiadywali się z ust eseków że oni /esekcy/ żukują bardzo tego wzywania na "rozmowy", że woleliby sami być i mówiąc wzywanych i siedzieć po drugiej stronie stołu...

Ciekawi jesteśmy, czy ta przesłana SB nastąpić pod wgl. waz procesu Jurija Czurbanowa, czy może kazania ks. K.Janeczka?

Antoni